

กลไกแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการชুরอในการขับเคลื่อนวงล้อมทะเลาะเถียง
เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

A Participatory Mechanism through the Shura Process for Driving the Halaqah
Circle toward the Creation of a Virtuous Society in
Thailand's Three Southern Border Provinces

อับดุลลียาเต๊ะ สาและ^{1*} อาแว แมะอูมา¹ มุหัมหมัด อาลดานียาล¹ นีอับดุลเลาะ นิตยรักษ์¹ มุญาฮิด วานา¹
Abdullateh Saleah^{1*}, Awae Maeh-Ouma¹, Muhammad Al-Daneeyal¹ Niabdulloh Nitayarak¹ Mujahid Vana¹

(Received: September 9, 2025; Revised: October 2, 2025; Accepted: November 14, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการชอรอในการขับเคลื่อนวงล้อมทะเลาะเถียงเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ หน่วยงานภาคีเครือข่ายและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) จำนวน 80 คน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี จำนวน 6 คน ศูนย์ประสานงานสถาบันอิสลาม จำนวน 6 คน สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จำนวน 6 คน สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด จำนวน 6 คน สำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอ จำนวน 24 คน สมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอิสลาม จำนวน 2 คน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการ KM และเวทีสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรม คือ 1) หน่วยงานภาครัฐ บริหารจัดการและสนับสนุนกิจกรรมวงล้อมทะเลาะเถียงสามารถประยุกต์ใช้ตามบริบทของพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของสถาบันการศึกษา 2) หน่วยงานสถาบันการศึกษาดำเนินกิจกรรมทะเลาะเถียงให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรวงล้อมทะเลาะเถียง และการคัดเลือกพี่เลี้ยงทะเลาะเถียง 3) ภาคประชาสังคมและชุมชน ส่งเสริมคุณธรรมของคนในพื้นที่โดยให้มีสยิดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนคุณธรรมในชุมชนผ่านกระบวนการทะเลาะเถียง

¹คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

¹Faculty of Islamic Studies and Laws, Fatoni University

*Corresponding author. E-mail: s.abdullateh@ftu.ac.th

คำสำคัญ: กลไกแบบมีส่วนร่วม ชูรอ สังคมคุณธรรม วงล้อมทะเลาะเถาะฮุ

Abstract

This qualitative research aimed to study a participatory mechanism using the Shura process to drive the Halaqah circle toward creating a virtuous society in Thailand's three southern border provinces. The main informants consisted of 80 representatives from partners organizations involved in developing policy recommendations for promoting a virtuous society among Muslim youth in Pattani, Yala, and Narathiwat Provinces. These participants included Fatoni University (6 persons), Assalam Institute Coordination Center (6 persons), Provincial Islamic Committee Office (6 persons), Provincial Private Education Office (6 persons), District Private Education Office (24 persons), Assalam Quality School Network Association (2 persons), and private Islamic schools in the three southern border provinces (30 persons). The research instruments included interviews, knowledge-sharing sessions using the Knowledge Management (KM) process, and focus group discussions. Data were analyzed using descriptive analysis and content analysis.

The findings revealed that the participatory collaboration among network partners in promoting a virtuous society operated through three key mechanisms: 1) Government agencies managed and supported Halaqah circle activities, adapting them to local contexts and positioning them with the needs of educational institutions. 2) Educational institutions implemented Halakah activities in accordance with the objectives of the Halaqah Circle curriculum and were responsible for selecting suitable Halaqah mentors. 3) Civil society and community sectors promoted moral values among local people by using mosques as centers for moral development within the community through the Halaqah process.

Keywords: Participatory Mechanism, Shura, Virtuous Society, Halaqah Circle

บทนำ

สังคมคุณธรรม เป็นสังคมปฏิบัติตนอยู่ในบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบตาม บรรทัดฐานที่คนในสังคมร่วมกันกำหนด โดยยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งจะช่วยให้เกิดสังคมแห่งความสุขและสันติสุข มีความเจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริง การสร้างสรรค์สังคมคุณธรรม เป็นการใช้ทรัพยากรในทุกภาคส่วนอย่างมี

ประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมสำหรับประชาชนทุกคนและทุกระดับ โดยมีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้เกิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

สำหรับปัญหาด้านคุณธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส มีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ ประชาชนมีรายได้ค่อนข้างต่ำ ว่างงาน และไปประกอบอาชีพในประเทศเพื่อนบ้าน ขาดความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และขาดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชน การรวมกลุ่มในลักษณะประชาคมไม่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์สังคมคุณธรรม

ปัญหาเชิงโครงสร้างของชุมชนยังพบว่า เยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เผชิญกับวิกฤตด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ทวีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและวัฒนธรรมภายนอกเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของเยาวชนอย่างกว้างขวาง ปรากฏการณ์เช่น การลดลงของความยึดมั่นในหลักศาสนา พฤติกรรมเสี่ยงทางสังคม การใช้ความรุนแรง การเสพติดสื่อ และการแสดงออกที่ขัดกับค่านิยมของชุมชนอิสลาม ล้วนสะท้อนถึงช่องว่างในการปลูกฝังค่านิยมและคุณธรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น เยาวชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังเผชิญกับวิกฤตทางด้านคุณธรรมอย่างชัดเจน งานวิจัยของอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และเกษตรชัย และหีม (2562) พบว่า พฤติกรรมของเยาวชนมุสลิมในพื้นที่นี้ มีแนวโน้มไม่สอดคล้องกับวิถีอิสลาม เช่น การแยกตัวจากหลักศาสนา ปัญหาการเลี้ยงดู หรือบทบาทของผู้นำทางศาสนาในฐานะตัวแบบที่มีจำกัด ผลศึกษาพบว่า เยาวชนกลุ่มเสี่ยงแสดงพฤติกรรมที่ขัดต่อค่านิยมอิสลามอย่างรุนแรง เช่น การใช้สื่อออนไลน์แบบไม่เหมาะสม การเข้าใกล้วัฒนธรรมตะวันตกโดยไม่มีการกลั่นกรอง คลุกคลีกับการพนัน การใช้สารเสพติด การอยู่ร่วมกับเพศตรงข้ามในพื้นที่ไม่เหมาะสม การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างในพื้นที่คุณธรรมที่การอบรมในครอบครัวและศูนย์การศึกษาไม่สามารถปิดช่องว่างนี้ได้ นอกจากนี้ อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และเกษตรชัย และหีม (2564) ยังระบุว่า การเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังพบข้อจำกัดชัดเจน โดยเฉพาะขาดแนวทางการอบรมเชิงระบบ (Paradigm) ซึ่งทำให้กระบวนการพัฒนาคุณธรรมยังไม่ผลักดันสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างแท้จริง

กระบวนการชูรอ (Shura) เป็นหลักการสำคัญในอิสลามด้านการปรึกษาหารือและการตัดสินใจร่วมกัน มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ยังขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการบูรณาการกระบวนการชูรอเข้ากับบทบาทของวงล้อมทะเลาะสุ เพื่อใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการสร้าง “สังคมคุณธรรม” ในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ การศึกษาค้นคว้าจึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ ทั้งในด้านองค์ความรู้ และแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผลในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้อย่างเหมาะสม

หะละเกาะฮู เป็นการจัดกลุ่มนั่งล้อมวงกันเป็นรูปทรงกลม การพัฒนาด้านปัจเจกบุคคลที่ครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นหลักปฏิบัติ (อิบาตะฮอ) บุคลิกภาพ คุณธรรมจริยธรรมที่แสดงออกถึงพฤติกรรมอย่างประจักษ์ สู่อำนาจชน ทักษะการดำเนินชีวิต ความเป็นพี่น้องในกลุ่มสมาชิก การแก้ปัญหาและการช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน (อาแว แม่ฮูมา และคณะ, 2566) การจัดกิจกรรมวงล้อมหะละเกาะฮูในอิสลาม เป็นกระบวนการ ชัดเจนจิตใจ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามครรลองของท่านนบีหมัมมัด ผู้ซึ่งได้ริเริ่มกิจกรรมนี้ และได้มีการ สืบทอดกันมา นับตั้งแต่ยุคของเศาะหาบะฮอ ยุคตาบิอีน ยุคพื้นฟูอิสลาม จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถ เปลี่ยนแปลงสังคมจากยุคเถื่อนด้านศีลธรรมสู่สังคมที่มีคุณภาพในทุกมิติของการดำเนินชีวิต การจัดกิจกรรม วงล้อมหะละเกาะฮู ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ พี่เลี้ยง (มูร็อบบีย) สมาชิกหรือผู้ร่วมกิจกรรม (มุตะร็อบบีย) วิธีการดำเนินการ และหลักสูตรกิจกรรมวงล้อมหะละเกาะฮู

ดังนั้นจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับกลไกแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการชูรอในการขับเคลื่อนวงล้อมหะละเกาะฮูเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ เนื่องจากบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเผชิญกับภาวะความเปราะบางทางสังคม และ ข้อจำกัดในการพัฒนากลไกที่สามารถตอบสนองต่ออัตลักษณ์ วัฒนธรรม และหลักการของศาสนาอิสลาม ในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าพื้นที่ดังกล่าวจะมีทุนทางศาสนาและทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “วงล้อมหะละเกาะฮู” ซึ่งทำหน้าที่เป็นเวทีการเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมตามหลัก อิสลาม แต่กลไกในการเชื่อมโยงองค์ความรู้และบทบาทของวงล้อมหะละเกาะฮูเข้าสู่ระดับนโยบายสาธารณะ และการบริหารจัดการในระดับพื้นที่ยังคงมีข้อจำกัด และขาดระบบการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลไกแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการชูรอในการขับเคลื่อนวงล้อมหะละเกาะฮูเพื่อสร้าง สังคมคุณธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการชูรอ

ชูรอเป็นบรรทัดฐานการดำเนินชีวิตที่สำคัญของมนุษย์ในทุกๆระดับ และทุกกิจการที่มีผลกระทบต่อ ส่วนได้ส่วนเสียของผู้ที่อยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจการที่มีผลกระทบต่อสาธารณะ คือ การบริหาร บ้านเมืองและการแก้ปัญหาวิกฤต ทั้งนี้การดำเนินงานของกระบวนการชูรอตามหลักการมีวิธีที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเป้าหมายของการหาคำตอบในกรณีนั้น ๆ นับได้ว่าชูรอแม้มีความสำคัญ แต่ไม่มี วิธีการหรือรูปแบบวิธีปฏิบัติที่ตายตัว ชูรอโดยหลักการศาสนาจึงมีความยืดหยุ่นสูง เปิดทางให้มีการประยุกต์ใช้ ได้ตามความเหมาะสมกับองค์ประกอบอันเป็นพื้นฐานให้เกิดการใช้กระบวนการชูรออย่างหลากหลาย เช่น

ลักษณะของกลุ่มคน องค์กร กิจการ และความเปลี่ยนแปลงของสังคม (ไพศาล เตัญหิรัญ และอับดุลเลาะ หนุ่มสุข, 2563)

ชูรอ เป็นการประชุมหรือปรึกษาหารือตามรูปแบบอิสลามจนได้ข้อสรุปหรือมติเพื่อนำไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการในการตัดสินใจร่วมกัน และยังเป็นหลักการบริหารจัดการที่สำคัญ ผู้นำมุสลิมควรมีการให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการปรึกษาหารือ ไม่ควรบริหารด้วยการบังคับเผด็จการ รับผิดชอบต่อภาระงานของตนเองมากเท่าไร การปรึกษาหารือและการมีมติร่วมกันระหว่างผู้ร่วมงานจึงยิ่งต้องถูกนำมาปฏิบัติ มากเท่านั้น ผู้บริหารควรใช้หลักชูรอมาใช้ในการบริหาร ดังนี้

1) เห็นความสำคัญของหลักการชูรอและอิจญ์มาอ และส่งเสริมให้มีการปรึกษาหารือและการมีมติ ร่วมกันโดยใช้หลักการชูรอ

2) มีการปรึกษาหารือและมีมติร่วมกันระหว่างตนเองและผู้อื่นตามรูปแบบอิสลาม

3) เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางหรือวิธีการ และรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น

4) ทุกมติของการปรึกษาหารือและการมีมติร่วมกันนั้นจะต้องไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม (มุณีเราะห์ สาและอาแร, 2562) อับดุลสุโก ดินอะ (มปป.) ได้กล่าวว่า ชูรอ หมายถึง การประชุมหรือปรึกษาหารือตาม รูปแบบอิสลามจนได้ข้อสรุปหรือมติเพื่อนำไปปฏิบัติ ซึ่งมีหลักฐานระบุไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน และหลักฐาน จากอัลหะดีษ และกระบวนการยังได้ถูกสานต่อโดยเศาะฮาบะฮ์ของท่านศาสดา ถึงแม้กระบวนการชูรอจะมี หลักฐานทางศาสนบัญญัติแต่นักปราชญ์ด้านนิติศาสตร์อิสลามมีความคิดเห็นแตกต่างกันสองทัศนะเกี่ยวกับ บทบัญญัติชูรอ กล่าวคือ

4.1) การชูรอนั้นเป็นบทบัญญัติที่ถูกสนับสนุน (สุนัต) ให้ผู้ปกครองควรกระทำมิได้บังคับ

4.2) การชูรอนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองต้องปฏิบัติ (วาญิบ) ในขณะที่เดียวกันนักปราชญ์ อิสลามมีความคิดเห็นแตกต่างกันสำหรับผู้ปกครองมุสลิมว่าจำเป็นหรือไม่ที่ผู้นำมุสลิมจะต้องปฏิบัติตามมติ อันเนื่องมาจากผลของการชูรอ และไม่ใช่ทุกประเด็นต้องเข้าสู่กระบวนการชูรอ

รูปแบบการประยุกต์ใช้ชูรออาศัยหลักคิดสำคัญ ดังนี้

1) ชูรอเป็นความคิดรวบยอดว่า การปรึกษาหารือกันระหว่างบุคคลด้วยการพินิจพิเคราะห์ เพื่อหา คำตอบในเรื่องใด ๆ

2) ชูรอเป็นหลักการที่มีคุณประโยชน์และสำคัญยิ่งถึงขั้นเป็นวาญิบ (จำเป็น) ในบทบัญญัติอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจที่เป็นเรื่องสาธารณชน

3) ชูรอไม่มีบทบัญญัติกำหนดรูปแบบหรือรายละเอียดไว้อย่างตายตัวเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเป็น ช่องทางให้เกิดความยืดหยุ่นในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกรณี และบริบทต่าง ๆ อย่างหลากหลาย โดยที่

สามารถใช้บทเรียนจากการปฏิบัติต่าง ๆ ของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อิสลาม เช่น การชুরอในกระบวนการคัดเลือกเคาะลีฟะฮ์ในกลุ่มเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมทั้งสี่ที่ใช้ให้สัตยาบัน (บัยอะฮ์) หรือการประกาศยอมรับผู้หนึ่งหรือผู้ปกครองที่ได้มาจากการคัดสรรด้วยการชুরออย่างจริงจัง (ไพศาล เต็งหิรัญ, 2563) มุฮัมมัด อับดุลกอเดร์ อูบุฟาริส (1978) ได้กล่าวว่า ชুরอ เป็นการระดมความคิดเห็นและมุมมองที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อเกิดการทดสอบภายในตัวของคณะกรรมการที่มีจิตใจและความเข้าใจเรื่องนั้น ๆ จนกระทั่งเกิดความชัดเจน มีความสอดคล้องกับความเป็นจริง ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดสอดคล้องกับความจริงมากที่สุด

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

พัทธนา มหาทรัพย์สมบัติ (2566) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรหรือหน่วยงานเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ทั้งทางตรง โดยมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือทางอ้อม ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง การสนับสนุนและส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการด้วยความเต็มใจและสมัครใจ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม การมีส่วนร่วมอาจปรากฏอยู่ในลักษณะของกิจกรรม เช่น การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการใช้กลไกทางกฎหมาย โดยประชาชนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมและเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการในทุก ๆ ขั้นตอน

3. แนวคิดเกี่ยวกับวงล้อมหะละเกาะฮ์

วงล้อมหะละเกาะฮ์ เป็นกลุ่มศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเรียนรู้เรื่องอิสลามร่วมกัน โดยสมาชิกเป็นผู้กำหนดเนื้อหา เช่น การศึกษาอัลกุรอาน อัลหะดีษ ประวัติท่านนบี และฟิกฮ์ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และพัฒนาศักยภาพเฉพาะด้าน เช่น การคุตบะฮ์และการท่องจำอัลกุรอาน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ส่วนคุณสมบัติของหะละเกาะฮ์เน้นการฝึกอบรม ความรัก ความรู้ ความเป็นพี่น้อง และการขัดเกลาตนเอง วงล้อมหะละเกาะฮ์จึงเป็นมากกว่ากลุ่มศึกษา แต่เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่สร้างสังคมแห่งการพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และจิตวิญญาณ ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การสืบทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง เป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของระบบการพัฒนาสังคมคุณธรรมที่ยังคงมีความสำคัญจนถึงปัจจุบัน

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

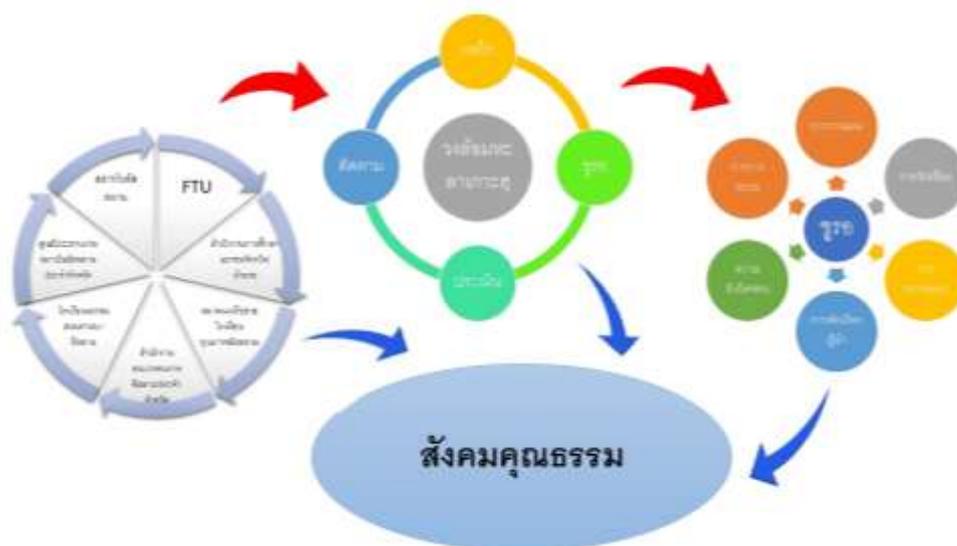
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ "หะละเกาะฮ์" พบว่ากระบวนการนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทั้งด้านจิตวิญญาณ คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีพื้นฐานจากหลักการอิสลาม ได้แก่ อัลกุรอานและอัลหะดีษ งานวิจัยของซูรียานี ยูโซะ (2562) เน้นการบูรณาการหะละเกาะฮ์กับกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน ขณะที่อิบรอฮิม

หะยีสะมะแอ และมุหัมมัดตอลาล แกมะ (2564) พบว่าหะลอะเกาะห์มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

ตำนานงานเขียนจากนักวิชาการอย่าง Hassan al-Banna (1985) และ Abu Urwah (1987) ยังได้กล่าวว่า หะลอะเกาะห์ควรสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิก และใช้แนวคิดพี่น้องในศาสนาเป็นกลไกหลักในการอบรม ขณะที่งานวิจัยของอับดุลรอยยะ บินเซ็ง (2562) แสดงให้เห็นว่า หะลอะเกาะห์สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของบุคคลให้ดีขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านศีลธรรม ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ ดังนั้นกระบวนการหะลอะเกาะห์ ไม่เพียงเป็นกิจกรรมกลุ่มทางศาสนา แต่เป็นระบบพัฒนาสังคมคุณธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ได้หลากหลายระดับ ตั้งแต่โรงเรียน ชุมชน มหาวิทยาลัย ไปจนถึงการพัฒนาสังคมในภาพรวม โดยมีหลักสูตรและพี่เลี้ยงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายทางด้านจริยธรรมและความศรัทธาในอิสลามอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ศึกษาสภาพและบริบทของหน่วยงานภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ชี้แจงโครงการและจัดทำบันทึกข้อตกลงในการขับเคลื่อนวงล้อมหะลอะเกาะห์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ประกอบด้วย 1. มหาวิทยาลัยฟาฏอนี 2. ศูนย์ประสานงานสถาบันอิสลามประจำ 3.สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด 4.สำนักงานการศึกษา

เอกชนจังหวัด 5.สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด/อำเภอ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี คือ อำเภอเมืองปัตตานี อำเภอสายบุรี อำเภอยะหริ่ง และอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดยะลา คือ อำเภอเมือง อำเภอบันนังสตา และอำเภอรามัน นราธิวาส คือ อำเภอเมือง อำเภอดากใบ อำเภอเย็งอ และอำเภอสุไหงปาตี 6.สมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัศจรรย์ 7.โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 15 โรงเรียน ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ได้แก่ โรงเรียนบำรุงอิสลาม โรงเรียนสามารถตีวิทยา โรงเรียนมุสลิมพัฒนาศาสตร์ โรงเรียนบ้านดอนวิทยามูลนิธิ และโรงเรียนซอลิฮียะห์ จังหวัดนราธิวาส ได้แก่ โรงเรียนพัฒนศาสตร์วิทยา (ฮูตทอ) โรงเรียนสุกัญศาสตร์วิทยา โรงเรียนนุรุดดีนมูลนิธิ (ตากใบ) โรงเรียนมุหัมมาดียะห์ (บูเกะบางก) และโรงเรียนดารุลเราะห์มะฮฺย จังหวัดยะลา ได้แก่ โรงเรียนวิทยปัญญา (เปือแนบโย) โรงเรียนออลาวิยะห์ โรงเรียนพัฒนศาสตร์วิทยาโกตาบารู โรงเรียนอุดมศาสตร์วิทยา และโรงเรียนอิสลามวิทยาบาเจาะ

2) ขับเคลื่อนกลไกการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายโดยกระบวนการชुरอเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษาภาคสนามและใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และจัดประชุมเพื่อติดตามผลแก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก และจัดทำข้อเสนอแนะขับเคลื่อนวงล้อมทะเลเกาะฮูเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการจัดประชุมเป็นการประชุมเพื่อสนทนาหารือเน้นการให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษากลไกแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการชुरอในการขับเคลื่อนวงล้อมทะเลเกาะฮูเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ เน้นศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการสร้างกลไกแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยกระบวนการชुरอเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 80 คน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี จำนวน 6 คน ศูนย์ประสานงานสถาบันอัศจรรย์ประจำจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 6 คน สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จำนวน 6 คน สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 6 คน สำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 24 คน ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ได้แก่ อำเภอเมืองปัตตานี อำเภอสายบุรี อำเภอยะหริ่ง อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอหนองจิก จังหวัดยะลา ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบันนังสตา อำเภอรามัน นราธิวาส ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอดากใบ อำเภอเย็งอ อำเภอสุไหงปาตี สมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัศจรรย์ จำนวน 2 คน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ได้แก่ โรงเรียนบำรุงอิสลาม อำเภอเมืองปัตตานี โรงเรียนสามารถตีวิทยา อำเภอสายบุรี โรงเรียนมุสลิมพัฒนาศาสตร์ อำเภอ

ยะหริ่ง โรงเรียนบ้านดอนวิทยามูลนิธิ อำเภอโคกโพธิ์ 5.โรงเรียนชอสียะห์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดนราธิวาส ได้แก่ โรงเรียนพัฒนาศาสตร์วิทยา (ฮูเตทอวอ) โรงเรียนสุกัญญาศาสตร์วิทยา โรงเรียนนุรุดดีนมูลนิธิ (ตากใบ) โรงเรียนมุหัมมาติยะห์ (บูเกะบางก) โรงเรียนดารุลเราะห์มะฮะฮ์ จังหวัดยะลา ได้แก่ โรงเรียนวิทยปัญญา (ปือแนบูโย) โรงเรียนอาลาวิยะห์ โรงเรียนพัฒนาศาสตร์วิทยาโกตาบารู โรงเรียนอุดมศาสตร์วิทยา โรงเรียนอิสลามวิทยา บาเจาะ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการสร้างกลไกแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการ KM และเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group) ได้แก่ จัดเวทีพบปะและเวทีสนทนากลุ่ม ระดมไอเดียในการออกแบบระบบและกลไกการทำงาน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล การประเมินผล และการนำไปสู่แนวปฏิบัติ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะวิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยอิงตามกรอบการสนทนากลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาด้วยเช่นกัน แล้วนำเสนอในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยจำแนกประเภทข้อมูลเป็นหมวดหมู่หรือประเภทจัดกลุ่มตามความสัมพันธ์และความสอดคล้องของข้อมูลที่สามารถอธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างกลไกแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัย

การสร้างกลไกแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาสังคมคุณธรรมในกลุ่มเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ขับเคลื่อนผ่านหลักการของกระบวนการชูรอ ซึ่งเป็นแนวทางปรึกษาหารือตามหลักอิสลามที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีในทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน การขับเคลื่อนแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า กระบวนการชูรอ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว เป็นแนวทางการปรึกษาหารือที่มีรากฐานจากคำสอนของศาสนาอิสลาม โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในระดับที่เท่าเทียม ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และองค์กร การประยุกต์ใช้หลักชูรอในการทำงานภาคสนาม จึงไม่เพียงแต่ช่วยให้กระบวนการมีส่วนร่วมมีความชอบธรรมทางศาสนา หากยังช่วยปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมในหมู่เยาวชนและชุมชนโดยรวม

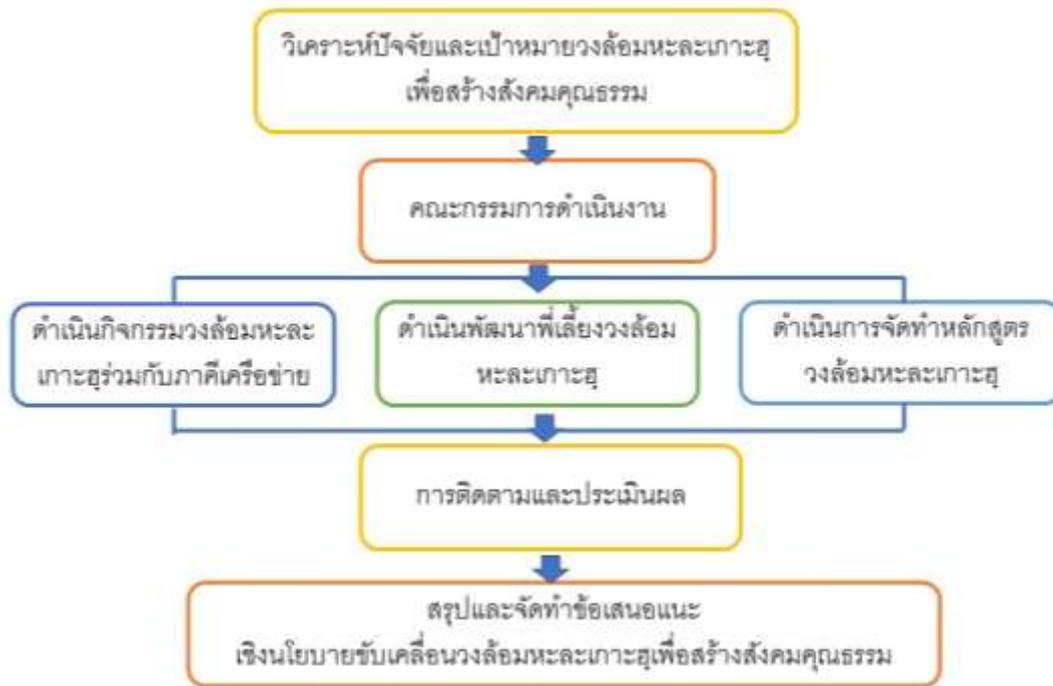
การขับเคลื่อนกระบวนการชুরอโดยภาคีเครือข่าย การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของเยาวชนในพื้นที่ ถูกออกแบบให้เป็นระบบเครือข่ายที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่ โดยมีองค์กรร่วมขับเคลื่อนมากถึง 38 องค์กร ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้ คือ 1.หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มนี้มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร และบริหารจัดการกิจกรรมให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยยึดบริบทของแต่ละจังหวัดและความต้องการเฉพาะของสถานศึกษาเป็นหลัก หน่วยงานภาครัฐยังทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบายระดับบนกับการดำเนินงานจริงในชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน 2.หน่วยงานทางการศึกษา สถาบันการศึกษามีบทบาทในฐานะพื้นที่การเรียนรู้ทางคุณธรรม โดยดำเนินกิจกรรมวงล้อมทะเลาะเถาะ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษาและศีลธรรมอิสลาม รวมทั้งทำหน้าที่คัดเลือกและอบรมพี่เลี้ยงทะเลาะเถาะ ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของกลุ่มเยาวชน ตลอดจนสนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งในโรงเรียนและในชุมชน 3.ภาคประชาสังคมและชุมชน กลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังค่านิยมและสร้างวัฒนธรรมชุมชนที่ส่งเสริมคุณธรรม โดยเฉพาะการใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางของกระบวนการทะเลาะเถาะ ซึ่งไม่เพียงทำหน้าที่ทางศาสนา แต่ยังเป็นศูนย์กลางคุณธรรมที่ส่งผ่านคุณค่าทางศาสนาไปสู่เยาวชนและครอบครัว นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรม และพัฒนาครอบครัวต้นแบบที่ยึดหลักคุณธรรมอิสลาม

ผลลัพธ์เชิงรูปธรรมของกลไกความร่วมมือ กลไกความร่วมมือที่เชื่อมโยงสามภาคส่วนหลักข้างต้น ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงพลังของ "การมีส่วนร่วม" ที่สามารถส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมสังคมคุณธรรมในกลุ่มเยาวชน ซึ่งสามารถสังเกตได้จาก การมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมทะเลาะเถาะที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเกิดของ "ครอบครัวคุณธรรม" และ "ชุมชนคุณธรรมอิสลาม" ที่มีความเข้มแข็ง การขยายตัวของศูนย์ทะเลาะเถาะในพื้นที่ชุมชน โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของกิจกรรม การประยุกต์ใช้หลักชुरอในระดับองค์กรและชุมชน ทำให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือ การเคารพซึ่งกันและกัน และการตัดสินใจโดยยึดหลักคุณธรรม

ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยึดหลักการชुरอเป็นแนวทางหลักที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการสร้างสังคมคุณธรรมจากฐานราก โดยไม่เพียงแต่เป็นแนวทางการพัฒนาเชิงโครงสร้างเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาจิตใจและจิตสำนึกของเยาวชนให้ยึดมั่นในคุณธรรม ศีลธรรม และอัตลักษณ์ของตนอย่างยั่งยืน โดยมีระบบและกลไกวงล้อมทะเลาะเถาะ ดังรูปนี้

ระบบและกลไกวงล้อมทะเลาะฮะฮุ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยกลไกแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการชুরอในการขับเคลื่อนวงล้อมทะเลาะฮะฮุเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปราย คือ 1) การสร้างกลไกแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมสังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ขับเคลื่อนผ่านกระบวนการชুরอ ซึ่งเป็นแนวทางปรึกษาหารือตามหลักอิสลามที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีในทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของซูรียานี ยูโซะ (2562) การบูรณาการหลักการศาสนาอิสลามในการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการทะเลาะฮะฮุ พบว่า มีกระบวนการดำเนินการ คือ กระบวนการสร้างความเข้าใจในหลักทะเลาะฮะฮุ (2) กระบวนการยกระดับวิถีชีวิตสู่การดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม (3) กระบวนการสร้างความแน่นแฟ้น (4) กระบวนการสร้างการทำงานร่วมกันในกลุ่มสมาชิก (5) กระบวนการประสานงานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (6) กระบวนการพัฒนาและบ่มเพาะจิตวิญญาณ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และการทำงานเป็นกลุ่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของไพศาล เต็ดฤทธิ์ และอับดุลเลาะ หนุ่มสุข (2563) ชুরอเป็นบรรทัดฐานการดำเนินชีวิตที่สำคัญของมนุษย์ในทุกกระดับ และทุกกิจการที่มีผลกระทบต่อส่วนได้ส่วนเสียของผู้ที่อยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจการที่มีผลกระทบต่อสาธารณะ คือ การบริหารบ้านเมืองและการแก้ปัญหาวิกฤต ทั้งนี้การดำเนินงานของกระบวนการชুরอตามหลักการมีวิธีที่หลากหลายขึ้นอยู่กับสถานการณ์และ

เป้าหมายของการหาคำตอบในกรณีนั้น ๆ ชูรอโดยหลักการศาสนาจึงมีความยืดหยุ่นสูง เปิดทางให้มีการประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมกับองค์ประกอบอันเป็นพื้นฐานให้เกิดการใช้กระบวนการชูรออย่างหลากหลาย เช่น ลักษณะของกลุ่มคน องค์กร กิจกรรม และความเปลี่ยนแปลงของสังคม สำหรับการขับเคลื่อนแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) หน่วยงานภาครัฐ มีบทบาทในการบริหารจัดการและสนับสนุนกิจกรรมวงล้อมทะเลเกาะฮู แต่จะดำเนินงานบนฐานพื้นที่ที่จะดำเนินงานทุกประเด็นในพื้นที่รับผิดชอบของตน และประยุกต์ใช้ตามบริบทของพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของสถาบันการศึกษาในแต่พื้นที่ (2) หน่วยงานสถาบันการศึกษา มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมทะเลเกาะฮูให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรวงล้อมทะเลเกาะฮู และคัดเลือกพี่เลี้ยงทะเลเกาะฮู รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาวงล้อมทะเลเกาะฮูทั้งในโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง (3) ประชาสังคมและชุมชน มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนงานวงล้อมทะเลเกาะฮูที่จะส่งเสริมคุณธรรมของคนในพื้นที่ โดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อนคุณธรรมในชุมชนผ่านกระบวนการทะเลเกาะฮูสร้างและส่งเสริมครอบครัวคุณธรรม และสร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรมอิสลามโดยใช้ศูนย์ทะเลเกาะฮูในการพัฒนาเยาวชนและครอบครัวให้มีค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักศีลธรรมอิสลาม สอดคล้องกับงานวิจัยของซูรียานี ยูโซะ (2562) พบว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็กนักเรียน ซึ่งมีกระบวนการดำเนินการดังนี้ คือ (1) กระบวนการสร้างความเข้าใจในหลักทะเลเกาะฮู (2) กระบวนการยกระดับวิถีชีวิตสู่การดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม (3) กระบวนการสร้างความแน่นแฟ้น (4) กระบวนการสร้างการทำงานร่วมกันในกลุ่มสมาชิก (5) กระบวนการประสานงานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (6) กระบวนการพัฒนาและบ่มเพาะจิตวิญญาณ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และการทำงานเป็นกลุ่ม ทั้งนี้ กระบวนการบูรณาการหลักการศาสนาอิสลามในการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการทะเลเกาะฮูสามารถพัฒนาตนเองได้ในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนการร่วมกันแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

กลไกแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการชูรอในการขับเคลื่อนวงล้อมทะเลเกาะฮูเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมโดยยึดหลักกระบวนการชูรอ และภาคีเครือข่ายทั้ง 38 องค์กร แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีบทบาทเฉพาะในการสนับสนุนวงล้อมทะเลเกาะฮูให้ดำเนินงานตามเป้าหมายอย่างสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและหลักศาสนาอิสลาม การดำเนินงานดังกล่าวสามารถส่งเสริมคุณธรรมแก่เยาวชนได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและหลักศาสนาอิสลาม ทั้งยังสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืนในระดับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาเรื่องนี้ โดยการนำผลวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาสังคมคุณธรรมในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1. การพัฒนากลไกและระบบการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่าย ผลงานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางและกลไกในการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมแก่เยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านกระบวนการชูรอ หน่วยงานที่ประยุกต์ใช้ผลงานวิจัย ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และมีสยิดในชุมชน

2. การสร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรมเพื่อการพัฒนาเยาวชนและครอบครัวหน่วยงานท้องถิ่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดสามารถพัฒนาเครือข่ายชุมชนคุณธรรมโดยใช้ศูนย์หะละเกาะฮูเพื่อส่งเสริมค่านิยมด้านคุณธรรมและจริยธรรมในเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเยาวชนให้มีค่านิยมคุณธรรม ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอบรมผู้นำชุมชนและกิจกรรมต่าง ๆ ในวงล้อมหะละเกาะฮู เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสังคมคุณธรรมของเยาวชนในเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างสังคมคุณธรรมในเยาวชนมุสลิม เช่น ปัจจัยทางศาสนา สังคม การศึกษา หรือสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมของเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

2. ควรศึกษาการสร้างโมเดลการสร้างสรรค์สังคมคุณธรรมสำหรับเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ พัฒนาโมเดลที่ชัดเจนและเหมาะสมในการสร้างสังคมคุณธรรมสำหรับเยาวชนโดยใช้กระบวนการหะละเกาะฮูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยนำแนวคิดของการชูรอและกระบวนการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติและยั่งยืน

3. ควรศึกษาในมิติของการใช้เทคโนโลยีในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม การวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น โซเชียลมีเดีย หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ในการกระตุ้นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสร้างสังคมคุณธรรม โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ได้สนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้บริหารคณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนีที่ได้ให้แนวคิด คำชี้แนะ และแนะนำเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ตลอดเวลาในการทำงานวิจัย ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถดำเนินการ

วิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบคุณหน่วยงานภาคีเครือข่ายและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

รายการอ้างอิง

- ซูรียานี ยูโซะ. (2562). การบูรณาการหลักการศาสนาอิสลามในการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการหะละเกาะฮฺ กรณีศึกษา : โรงเรียนสามารถดิวิทยา ตำบลตะบิ้ง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พจันนา มหาทรัพย์สมบัติ. (2566). กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในการสร้างเครือข่ายการทำงานด้านยาเสพติดในชุมชนแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพศาล เตัญหิรัญ และอับดุลเลาะ หนุ่มสุข. (2563). ความหมายและความสำคัญของซุรอในอิสลาม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 17(1), 529-542.
- มูนีเราะห์ สาและอาแระ (2562). การบริหารโรงเรียนตามหลักการบริหารจัดการที่ดีในอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มูห์มัด อับดุลกอเดร์ อูบุฟาริส. (1978). *อัลคอฎอ ฟิ อัลอิสลาม*. มักตะบะฮฺ อัลอัคศอ.
- อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และเกษตรชัย และหีม. (2562). สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 30(1), 156-166.
- อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และเกษตรชัย และหีม. (2564). กระบวนทัศน์การเรียนรู้อิสลามเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 15(2), 1-15.
- อับดุลรอยะ บินเซ็ง. (2562). วิธีการดำเนินชีวิตของสัปปุรุซมัศยิดหะยิดาฮุดผ่านกระบวนการหะละเกาะฮฺ อัลกุรอาน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(2), 166-175.
- อับดุลสุโก ดินอะ (มปป.). *ถอดบทเรียนการขับเคลื่อนชุมชนบ้านน้ำเค็มด้วยกระบวนการซุรอ*. มปท.
- อาแว มะฮูมา, อาหะมะกอซี กาชอ, อิสมาอิล ราโอบ และฟาริด อับดุลลอฮ์หะซัน. (2566). บัณฑิตผู้นำระดับ “นวัตกรรมกระบวนการหะละเกาะฮฺอัลกุรอานเพื่อสร้างสรรค์ครอบครัวสันติสุข. *วารสารอัลฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 13(25), 291-298.

อิบรอฮีม หะยีสะมะแอ และมุหัมมัดตอลาล แกมมะ (2564). ผลของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการจัดทะเลาะเถาะฮุสำหรับนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 24 อำเภอเมืองจังหวัดยะลา. *วารสารอัลฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 11(22), 261-274

Abu Urwah. (1987). *Risalah Usrah Jilid 3*. Pustaka Salam Kuala Lumpur Malaysia.

Hassan al-Banna.(1985). *Usrah dan Dakwah*. Dewan Pustaka Fajar Selsngor Malaysia.